

Experiment în Pasajul de la Universitate: CULTURA VIZUALĂ ÎN SPAȚIILE SUBTERANE DE TRANZIT / *An Experiment in the University Passageway:* VISUAL CULTURE IN THE TRANSIT UNDERGROUND SPACES

Dorina ONESCU-TĂRBUJARU

Conf. dr. arh. / Assoc. Prof. Dr. Arch.

dorina_ot@yahoo.com

Rezumat

Designul pasajelor subterane și a stațiilor de metrou a devenit, în ultima vreme în lume, din ce în ce mai interesant, un beneficiu adus utilizatorilor și un punct de atracție pentru turiști, reprezentând obiective de prestigiu pentru orașe.

În scopul obținerii unui spațiu subteran armonios, se impune o permanentă colaborare cu amenajările de la suprafață, nu numai prin simpla prezență a acceselor ca inserție arhitecturală, ci ca un ansamblu complex de elemente construite sau de atmosfera ambientală.

În întregul demers al proiectului s-a încercat conștientizarea atât a publicului larg cât și a comanditarilor cu importanța culturii de masă, prin coborârea operelor de artă în cele mai circulante zone din București. S-a urmărit prin acest proiect crearea unor spații expoziționale personalizate în pasajele și stațiile de metrou și umanizarea acestor zone subterane de tranzit. S-a încercat sprijinirea tinerilor artiști – studenți de la arhitectură și arhitectură de interior prin implicarea acestora în promovarea conceptelor, proiectelor de arhitectură de interior și design și încurajarea lor în executarea propriilor proiecte.

Finalizarea proiectului a constat în realizarea unor structuri spațiale modulare de afișare și ședere pentru pasajul subteran de la Universitate, în urma unui concurs studentesc desfășurat în două faze: concurs de idee și proiect de execuție.

Cuvinte cheie: cultură vizuală, pasaj subteran, spațiu subteran de tranzit

Abstract

Lately the design of the underground passage ways and of the subway stations all over the world has become more and more interesting, which in itself is a benefit for the user, a tourist attraction, and a prestigious objective for the cities. In order to obtain a pleasant underground space a permanent collaboration with the aboveground planning is required, not only by the simple presence of the access ways as an architectural insertion, but as a complex assembly of built elements or of ambient atmosphere.

The entire approach of the project has been aimed at making the general public and the cosponsors aware of the importance of the mass culture, by taking the art works to the most circulated areas in Bucharest. The project was meant to create customized exhibition areas within the subway passages and stations and to humanize these underground transit areas. It tried to encourage young artists – students in architecture and interior design – by involving them in the promotion of the concepts, of the interior architecture and design projects, in the execution of their own projects.

The completion of the project consisted in the execution of some spatial modular display and sitting structures for the University underground passage, following a students'contest in two stages: a contest of an idea and an execution project.

Keywords: visual culture, underground passageway, transit underground space

**PROIECT CÂȘTIGĂTOR LA SESIUNEA A II-A 2011A CONCURSULUI PROIECTE CULTURALE /
WINNER PROJECT IN THE 2011 2ND SESSION OF THE CONTEST: CULTURAL PROJECTS**

Realizator / *Host:*

Facultatea de Arhitectură de Interior din cadrul

Universității de Arhitectură și Urbanism "Ion Mincu" București /

Faculty of Interior Architecture of the „Ion Mincu” University of Architecture and Urbanism, Bucharest

Autoritatea finanțatoare / *Sponsor:*

Administrația Fondului Cultural Național /

Administration of the National Cultural Fund

Perioadă de derulare / *Time:*

29 iulie -30 noiembrie 2011

Coordonator proiect / *Project Manager:*

Dorina Onescu-Tărbujaru,

lect.dr.arh. / *Assoc. Prof. PhD. Arch.*

În cadrul sistemului om-mediu comportamentul uman nu poate fi studiat decât raportat la mediul fizic și social în care trăiește și își desfășoară activitatea. Evoluția economico-socială contemporană, ritmul din ce în ce mai accelerat al progresului tehnic, determină modificări importante în modul de adaptare al omului la diverse tipuri de activități, un rol important avându-l factorii complecși ai personalității umane.

Se cunoaște faptul că omul este ființa cea mai greu adaptabilă la modificările mediului, sau mai bine spus, ritmul de adaptare al omului rămâne în urma ritmului modificărilor din jurul său. De aceea, pentru ca omul să-și poată etala din plin calitățile sale, trebuie să i se asigure toate condițiile de viață și de muncă, eliminându-se sau diminuându-se, pe cât posibil, influența nocivă a factorilor externi, mai ales de natură psiho-socială.

Tendențele comportamentale umane rezultate din specificul activității desfășurate trebuie să-și găsească o reflectare în modul în care este conceput spațiul. Numeroase cercetări în domeniul psiho-sociologiei relevă faptul că o alcătuire spațială potrivită cerințelor utilizatorului poate stimula o dezvoltare, în sens pozitiv, a activității individuale și de grup.

The behavior of human beings within the man-environment system can be studied only in relation to the physical and social environment in which they live and exercise their activity. The contemporary social and economic evolution, the increasingly accelerated pace of technical progress causes significant changes in the way the human being adapts to different types of activities, where the complex human personality factors have an important role.

It is known that humans are the beings most difficult to adapt to the environmental changes, or rather, the pace of human adaptation lags behind the pace of the changes around him. Therefore, for man to be able and fully display his qualities, all life and work conditions must be provided, by eliminating or decreasing to the extent possible the pernicious influence of external factors, especially those of a psychosocial nature.

The human behavioral tendencies which result from the specific developed activity must find a reflection on how the space is conceived.

Numerous researches in the psycho-sociology field reveal that a spatial composition suitable to user's requirements can stimulate a positive development of the individual and group activity.

În relația spațiu-utilizator (individ), cerințele umane se exprimă prin exigențele de confort. Acestea reflectă parametrii de confort fizico-fiziologic, ce includ: iluminatul, condițiile de mediu termo-climatic, acustica, cromatica, estetica etc., calități comensurabile ce se pot transpune în diferite valori ale nivelurilor de confort.

O altă categorie a exigențelor umane în structurarea spațiului este cea ce depășește treapta senzorială, influențând, prin mecanismul confortului psihic și al comportamentului uman, configurația spațiului.

Toate aceste preocupări trebuie să se regăsească, cu precădere, în principiile de proiectare referitoare la diferitele programe de arhitectură: sănătate (spitale, policlinici), servicii, cultural-sportive, spații subterane claustrate (pasaje pietonale, stații de metrou) etc., fiecare dintre acestea necesitând o tratare particulară. O atenție deosebită trebuie acordată spațiilor subterane de tranzit, spații ce nu mai sunt, în marile metropole, pur funcționale. Astfel pasajele pietonale dar mai ales metroul reprezintă obiective de prestigiu pentru orașe, având în vedere traficul de zeci de mii de oameni – public călător pe oră. Dezvoltarea acestora nu a presupus doar o înmulțire și o diversificare, ci și o reactualizare permanentă a tehnicii și designului lor, care a devenit, în ultima vreme în lume, din ce în ce mai interesant, un beneficiu adus utilizatorilor și un punct de atracție pentru turiști.

Mari arhitecți precum Norman Foster, Renzo Piano s-au implicat în proiectarea sau reamenajarea stațiilor de metrou și au făcut din ele adevărate puncte turistice. În acest sens, un caz interesant îl reprezintă orașul spaniol Bilbao, unde accesul în stațiile de metrou se face prin binecunoscutele intrări din sticlă, numite de localnici „Fosteritos”, în onoarea arhitectului Norman Foster, cel care a proiectat, în urma unui concurs câștigat, noul sistem de metrou.

În scopul obținerii unui spațiu subteran armonios, se impune o permanentă colaborare cu amenajările de la suprafață. Aceasta nu numai prin simpla prezență a acceselor ca inserții arhitecturală, ci ca un ansamblu

In the relation space-user (individual) the human requirements are expressed by the exigencies of comfort. They reflect the physical and physiological comfort parameters, which include: lighting, thermo-climatic environmental conditions, acoustics, chromatics, aesthetics, etc, measurable qualities that can be transposed into different values of the comfort levels.

Another category of the human exigencies when structuring the space is the one beyond the sensory stage, one influencing the configuration of space through the mechanism of mind comfort and human behavior.

All these concerns should be reflected mainly in the design principles, relating to the various architectural programs: health (hospitals, clinics), services, culture & sports, confined underground spaces (pedestrian passages, subway stations) and so on, each requiring an individual treatment.

Special attention should be paid to the underground transit spaces, which in the big cities, are no longer purely functional. Thus the pedestrian passageways, but especially the subway, represent prestigious targets in the big cities, given the traffic of tens of thousands of people - passengers per hour. Their development did not involve just an increase in number and a diversification, but also a permanent updating of their technology and design, that lately in the world has become increasingly interesting, a benefit to the users and an attraction for tourists.

Great architects, such as Norman Foster, Renzo Piano, have been involved in the design or refurbishing of subway stations and made them into real tourist attractions. In this regard, an interesting case is the Spanish city of Bilbao, where the access to the subway stations is done by the well-known glass entries, called by the local fosteritos, in honor of the architect Norman Foster, the one who designed the new subway system, after a contest which he won.

In order to achieve a harmonious underground space, a constant collaboration with the surface facilities is required - not only through the mere presence of the access ways as architectural insertions, but as a complex

complex de elemente construite sau de atmosfera ambientală.

Comunicarea atât de imagine cât și de atmosferă dintre obiectivele fondului construit suprateran și spațiile subterane ale stațiilor de metrou și pasajelor pietonale, prelungește orașul și caracteristicile zonei în spațiile interioare. Ceea ce nu se poate spune despre accesele spre zonele subterane din București, unde ele există doar funcțional, fără o încercare de integrare în spațiu printr-un volum deosebit. Nici pasajele pietonale subterane nu fac notă distinctă, fără încercări de design deosebit, urmărindu-se strict o rezolvare funcțională. Apariția vitrinelor de prezentare, a micilor boutique-uri și amenajărilor pentru evenimente ocazionale (fig.1,2), nu are nici pe departe rolul de a crea o atmosferă agreabilă și de completare a elementelor de orientare în traseul subteran.

ensemble of built elements or of ambient atmosphere. The communication of both image and atmosphere, between the built objects aboveground and the underground space of the subway stations and pedestrian crossings, extends the city and the characteristics of the respective zone into the indoor spaces, a feature which is absent from the access ways to the underground areas of Bucharest, where they exist only functionally, with no attempt to be integrated into the space by a distinct volume. The underground pedestrian passages themselves have no distinct mark here, showing no attempt to a unique design, but merely aiming at a strictly functional solution. The appearance of the presentation showcases, small boutiques and facilities for occasional events (Fig. 1, 2) is not even remotely intended to create a pleasant atmosphere and add underground route guidance elements.

Fig.1,2. Amenajări pentru diferite evenimente în pasajul de la Universitate / Facilities for different events in the passage from the University

În acest sens ne-a preocupat încurajarea practicilor participative la dezvoltarea de noi forme de expresie „street delivery” atât de prezente în spațiul cultural european. În cazul proiectului „Cultura vizuală în spațiile subterane de tranzit” am procedat la „subway delivery” o idee novatoare a comunicării de imagine cât și de atmosferă între fondul construit suprateran și spațiile subterane ale stațiilor de metrou și pasajelor pietonale. În întregul demers al proiectului am încercat conștientizarea atât a publicului larg cât și a comanditarilor cu importanța culturii de masă, prin coborârea operelor de artă în cele mai circulante zone din București. S-a urmărit prin acest proiect, pe de o parte, crearea unor spații expoziționale personalizate în pasajele și stațiile de metrou, cât și umanizarea acestor zone subterane de tranzit, pe de altă parte.

De asemenea am încercat sprijinirea tinerilor artiști – studenți de la arhitectură și arhitectură de interior prin implicarea acestora în promovarea conceptelor, proiectelor de arhitectură de interior și design și încurajarea lor în executarea propriilor proiecte.

Astfel proiectul cultural a demarat printr-un concurs studențesc desfășurat în două faze: concurs de idei și proiect de execuție. Scopul concursului a fost realizarea unor structuri spațiale modulare de afișare și ședere pentru pasajul subteran de la Universitate, ce urmau a fi amplasate în zona liberă centrală a pasajului pietonal, între stâlpii structurali. Acestea urmau să fie realizate din carton kraft și concepute din module, pentru o asamblare mai ușoară și pentru posibile reconfigurări ulterioare în același spațiu sau în alte zone. S-a cerut rezolvarea în cadrul acestor structuri a unor panouri sau zone pentru expunere (diverse tipuri de expoziții: fotografie, grafică, afiș etc..) și a unor zone de ședere (odihnă, discuții, contemplare expozate etc..) cu un număr de min. 6 – max. 12 locuri mobile sau fixe/module. În urma primei faze a concursului au fost selectate cinci proiecte, pe care le voi prezenta în continuare, care au participat la faza a doua, cea de întocmire a proiectului de execuție, inclusiv cu necesarul de materiale și estimări de costuri.

Thus, we have been preoccupied to encourage the participatory practices in developing new “street delivery” expression forms, so present today in the European cultural space. In the case of the project “Visual culture in the underground transit spaces” we turned to the “subway delivery”, an innovative idea for communicating images and atmosphere between the aboveground built substance and the underground subway spaces and pedestrian crossings. In approaching the project we have tried to raise the awareness of the public and of the sponsors to the importance of mass culture, by moving the works of art underground in the most circulated areas of Bucharest. The intention of this project has been to create customized exhibition spaces in the subway passageways and stations on the one hand, and humanize these underground transit areas on the other hand.

We have also tried to support young artists - students of architecture and interior design - by involving them in promoting the concepts, the interior architecture and design projects, also encouraging them in the execution of their projects.

Thus the cultural project started with a student contest held in two phases: idea contest and execution project. The purpose of the contest was to create spatial modular structures for display and lounge areas for the underground passage from the University, which were to be placed in the central free area between the structural pillars of the pedestrian passage. These were to be made of kraft cardboard and designed of modules for easy assembly and for possible future reconfigurations within the same space or in other areas. Within these structures it has been asked achieving display panels or surfaces (various types of exhibition: photography, graphics, posters etc) and lounging areas (resting, discussion, exhibits viewing etc) on minimum 6 – maximum 12 mobile or fix places/module.

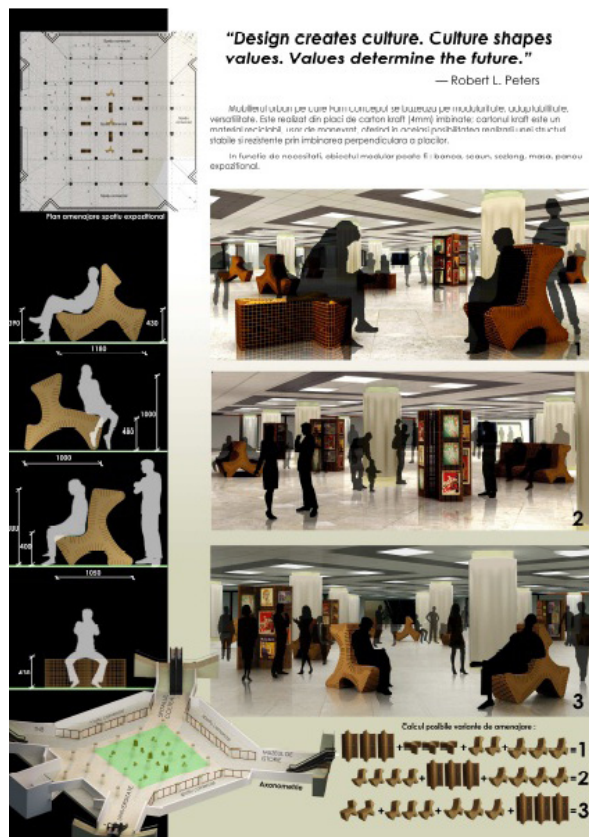
After the first phase, five projects have been selected, which shall be presented below. These five projects participated in the second phase, the execution project drawing up phase, including the material requirements and cost estimates.

Structurile proiectului „Pădurea subterană” (fig. 3), autori absolvenții promoției 2011 ai Facultății de Arhitectură de Interior: Alexandru Prodan și Agnes Gall-Oravec, au fost concepute din două module diferite de semicerc, unul de șezut și altul de afișaj, pentru o asamblare cât mai ușoară, oferind posibilitatea de a crea o diversitate de forme organice în spațiul pașajului și de asemenea pentru posibile reconfigurări ulterioare.

The project “Underground Forest” (Fig. 3), whose authors are Alexandru Prodan and Agnes Gall-Oravec, 2011 graduates from the Faculty of Interior Architecture, shows a structure made up of two different semicircle modules, one for seating and one for display, permitting an easy assembly, and offering the possibility to create a variety of organic shapes within the space of the passage, for possible future reconfigurations.

Fig. 3. Proiect “Pădurea subterană” / The “Underground Forest” project
 Autori / Authors: Alexandru Prodan și Agnes Gall-Oravec

Autorii proiectului "Amoeba Module" (fig. 4), Daniel Brătescu, Cosmina Nidelea, și ei absolvenți ai promoției 2011 a Facultății de Arhitectură de Interior, au pornit în conceptul lor de la citatul: „Design creates culture. Culture shapes values. Values determine the future” al lui Robert L. Peters. Bazându-se pe modularitate, adaptabilitate și versatilitate, ei au propus un modul multifuncțional care, prin poziționări diferite, poate fi atât scaun, bancă, șezlong, masă, cât și panou expozițional, prin suprapunerea pe verticală a patru module. Îmbinarea perpendiculară a plăcilor de carton dau rezistență și stabilitate structurii.

Daniel Brătescu and Cosmina Nidelea, also 2011 graduates from the Faculty of Interior Architecture, authors of the "Amoeba Module" project (Fig. 4), started their concept from the quotation: "Design Creates culture. Culture shapes values. Values determine the future" by Robert L. Peters. Relying on modularity, adaptability and versatility, they suggested a multifunctional module which by its different positioning and the vertical overlapping of four such modules can be both chair, bench, lounge chair, table as well as exhibition panel. The perpendicular joining of the kraft cardboard plates gives strength and stability to the structure.

Fig. 4. Proiect "Amoeba Module" / "Amoeba Module" project
 Autori / Authors: Daniel Brătescu, Cosmina Nidelea

Studentele Facultății de Arhitectură: Dona Crișu, Ina Dumitriu și Oana Eremia, în proiectul lor intitulat “Paper cube” (fig. 5), au conceput un obiect compact, dar care să poată fi și ușor de montat, mutat sau modificat. Propunerea constă într-o serie de trei cuburi cu latura de doi metri, în interiorul cărora s-a scobit o formă organică, ce permite atât comunicarea vizuală cât și șederea. Pe fețele exterioare ale cuburilor se poate expune pe toată suprafața lor. Fiecare cub este alcătuit din opt module care, neasamblate, pot fi folosite ca piese independente de mobilier: scaune și canapele.

Dona Crișu, Ina Dumitriu and Oana Eremia, students of the Faculty of Interior Architecture, have conceived in their project entitled “Paper cube” (Fig. 5) a compact object which can be easy to assemble, moved about or modified. They suggested a series of three cubes with a 2 meter side, within which an organic shape was carved to allow both visual communication as well as sitting. The entire exterior surface of the cubes can be used for exhibiting. Each cube is made up of 8 modules which, when not assembled, can be used as independent furniture items such as small chairs and couches.

Fig. 5. Proiect “Paper cube” / “Paper cube” project
 Autori / Authors: Dona Crișu, Ina Dumitriu și Oana Eremia

În proiectul "Monștrii sacri" (fig. 6) autoarea Iulia Ghiță, studentă la Facultatea de Arhitectură de Interior, propune, pentru zona centrală a pasajului subteran de la Universitate, un ansamblu de ședere și discuții compus din patru module grupate în jurul unui element central. Pe cât de spectaculoase par aceste structuri, pe atât de irealizabile sunt, având în vedere cerințele temei de concurs și anume executarea obiectelor din carton kraft.

Iulia Ghiță, student of the Faculty of Architecture and author of the project "Sacred Monsters" (fig. 6), suggests for the underground passage from the University an assembly for sitting and discussions, made up of four modules grouped around a central element. As spectacular these structures are, as impossible to be achieved, given the contest theme requirements, namely the execution of the objects from kraft cardboard.

Fig. 6. Proiect "Monștrii sacri" / The "Sacred Monsters" project
 Autor / Author: Iulia Ghiță

În urma jurizării celei de a doua faze a concursului *Module Expo*, din cele cinci proiecte finaliste, câștigător a fost desemnat proiectul „Pădurea subterană” (autori absolvenții Facultății de Arhitectură de Interior: Alexandru Prodan și Agnes Gall-Oravec). După cum singuri au afirmat, prin proiectul lor au încercat „să trezească imaginația copilului adormit din ei și să creeze iluzia unui labirint dintr-o pădure cu ajutorul copacilor, a băncilor și a locurilor de afișaj”. În același timp „au dorit să accentueze lipsa naturii în spațiul urban prin realizarea unei păduri în centrul orașului din beton, folosindu-se de siluetele unor copaci, realizați din carton, care la rândul lui provine tot din copaci” (fig. 7).

As a result of the jury assessment to the second phase of the Expo Modules contest, of the five finalists it was the „Underground Forest” (authors Alexandru Prodan and Agnes Gall-Oravec, graduates of the Faculty of Interior Architecture) that was appointed the winner. As the authors stated, in their project they attempted “to awaken the imagination of the sleeping child inside them and to create the illusion of a maze in a forest with the help of trees, benches and display spots”. At the same time, “they wanted to emphasize the lack of nature within the urban space, by creating a forest in the city center made of concrete, using the silhouettes of cardboard trees, which in its turn also comes from trees” (Fig.7).

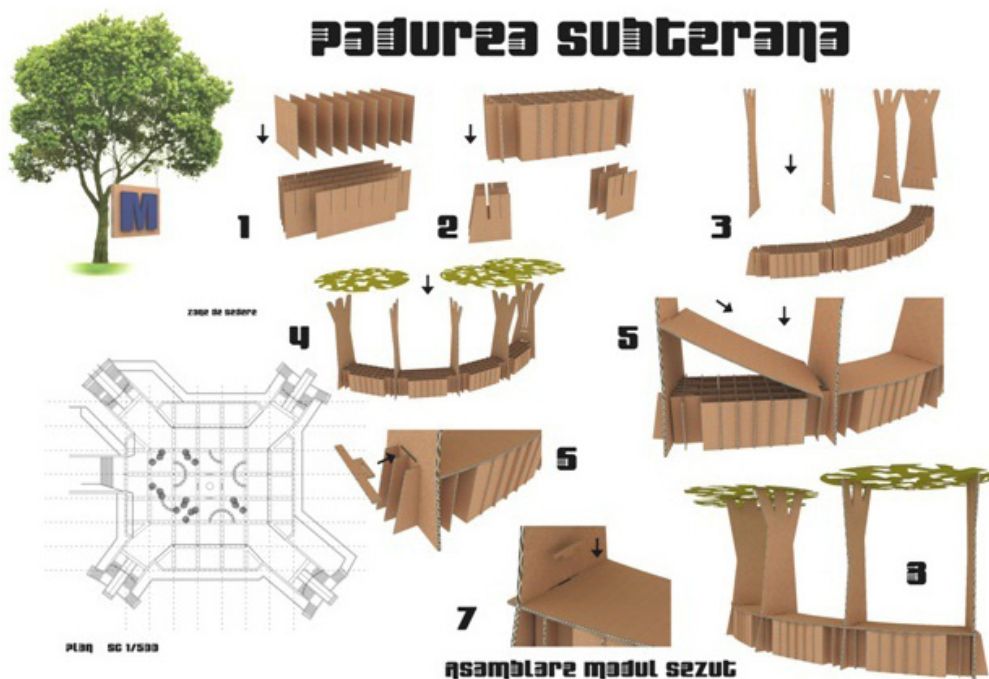

Fig. 7. Proiectul câștigător: „Pădurea subterană” / *The winning project: “Underground Forest”*
 Autori / *Authors: Alexandru Prodan și Agnes Gall-Oravec*

După cum am mai spus, finalizarea proiectului a constat în executarea, pe de o parte, a structurilor spațiale modulare, de afișare și ședere pentru pasajul subteran de la Universitate, ale proiectului premiat și, pe de altă parte, realizarea unei expoziții pe aceste panouri (fig. 8-11).

As already said before, the completion of the project consisted on the one hand in the execution of the modular spatial structures for display and sitting, of the award-winning project, within the underground passage from the University, and on the other in the realization of an exhibition on these boards (fig. 8-11).

Fig. 8-11. Montare expoziție / *Setting the exhibition*

Pe panouri au fost expuse, pe lângă proiectele participante și cele nominalizate la concursul studențesc *Module Expo*, și desene ale studenților anului I ai Facultății de Arhitectură de Interior, făcute în timpul relevului din luna octombrie 2011 (fig. 12-15), alcătuind expoziția „Muzeul satului în subteran”.

In addition to the participating projects and those nominated in the Expo Modules student contest, the boards also displayed the exhibition “The Village Museum in the Underground”, which included drawings of the first year students of the Faculty of Interior Architecture, made during the survey project of October 2011 (Fig. 12-15).

Sondajul de opinie, realizat pe parcursul expoziției din pasajul de la Universitate, a relevat faptul că evenimentul a avut un real succes, bucurându-se de aprecierile numerosului public vizitator, care dorește repetarea unor astfel de manifestări culturale inedite. Același lucru și-l doresc și membrii echipei realizatoare a proiectului „Cultura vizuală în spațiile subterane de tranzit” formată din: arh. Dorina Onescu-Tărbujaru – coordonator proiect, arh. Mihaela Șchiopu, arh. int. Mihaela Lazăr Bălan și ing. Elena Dinu, cadre didactice în Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu” din București.

The survey of public opinion, conducted during the exhibition from the passageway from the University, revealed that the event was a real success and enjoyed the appreciation of the visiting public, who want the repetition of such original cultural events. The same wish also the members of the “Visual culture in the underground transit spaces” project team - Dorina Onescu-Tărbujaru (Arch.) – project coordinator, Mihaela Șchiopu (Arch.), Mihaela Lazăr Bălan (Interior Arch.) and Elena Dinu (Eng.), professors at the „Ion Mincu” University of Architecture and Urbanism in Bucharest.

Fig. 12-15. Expoziție finală / Final exhibition